

Игрите в Древна Гърция

“Полемос е сътворил света, Полемос владее света” е казал Хераклид в началото на 5 век пр. Хр. като той разбира под това, че космосът е безкрайна борба между противоположни елементи, което е причина за непрекъснатата промяна. Полемос е войната и за Хераклид тя е основен закон на вселената. За гърците от архаичната и класическата епоха, войната е била ежедневие, тя е била закон на гръцкия свят. Войната е била състезание между различни политически и военни сили и системи. Едно непрестанно съревнование на мощ, подчинено на жаждата за влияние. Трудно можем да си представим как в този привидно военизиран свят е можело да съществува силен обществен и духовен живот. Но това е факт, който е засвидетелстван от безброните културни паметници и текстове, замазани до наши дни. Ако се потопим в историите, които те ни разказват, няма начин да не се срещнем с многото мирни състезания, които са се провеждали в онези времена.

Навсякъде из гръцкия свят се устройвали игри, свързани с най-различни религиозни култове, а също така и с чисто обществен, развлекателен характер. Най-често игрите са били част от различни религиозни церемонии и чествания. Те давали възможност на младежите да се състезават в различни дисциплини, да покажат своите физически качества и да се овенчаят със слава, която носят до смъртта си, а понякога и след това. Участието в такива игри било израз на почит към божеството, на което са посветени. Победата в игрите не свидетелства само за физическите качества на атлета, но и за благосклонността на боговете към атлета. Гърците вярвали, че въпреки собствените си качества, човек е подвластен на волята на боговете и във всяко начинание е намесена една свръхестествена сила, Съдбата. Тази вяра във волята на боговете е и повод за даровете, които се поднасяли от атлетите след победа в светилището на бога, покровител на съответните игри.

Освен местните игри, имало и такива, които били известни в целия гръцки свят. Това са общогръцките игри провеждани в Олимпия, Делфи, Корин и Немея. Те наистина били голямо събитие в живота на гърците. Във връзка с провеждането на игрите по цялата гръцка територия било обявявано т. нар. “свещено примирие” – *екехейрия*, което влизало в сила един месец преди игрите и завършвало след завръщането на участниците по домовете им

През този период се прекратявали всякакви разпри и военни действия и се давала пълна възможност за преминаване през територията на чуждите полиси. С оглед на това, че войната е била начин на живот, определно бихме могли да оценим значимостта

на тези игри за древните гърци. Те са били повод да почетат боговете, да забравят разприте помежду си и да се обединят в едно общо тържество на силата и красотата.

С най-голямо значение за гръцкия свят били Олимпийските игри. В това можем да се убедим от факта, че те са посветени на бога Зевс Олимпийски, който както знаем е върховно божество в гръцката митология. Освен религиозната значимост на игрите, те също така са служели за летоброене, времето било разделено на *олимпиади*, което всъщност е цикъл от четири години завършващ с Олимпийски игри. Игрите се провеждали някъде в средата на лятото в Олимпия в областа Елида, която се намира в северозападната част на Пелопонеския полуостров. С организацията на игрите били натоварени

хеланодиктите

– “съдии на гърците”, които били избирани измежду елейците. Известно време преди откриването на игрите били изпращани

спондофори

– вестители, до всички гръцки градове, за да известят за предствощото събитие. Това било знак за прекратяване на всякакви военни действия и постаяло началото на едно голямо движение на хора към Олимпия. Там пък започвала подготовка за тяхното посрещане. За времето докато траели игрите около светилището на Зевс се издигал същински град от палатки и бараки на придошлите зрители и атлети.

Състезатели можели да бъдат само гърци, свободни по рождение и неосъждани. Варварите, робите и осъжданите не били допускани. Това ограничение има преди всичко религиозен характер, тъй като игрите били част от култа към божеството и допускането на “недостойни” хора би го опозорил. Също така имало забрана за влизане на жени в светилището и присъствието им на игрите. Това свидетелства за отношението на гърците към жените и тяхното причисляване към “недостойните”. Но всяко правило си има изключения и тук можем да намерим свидетелства за това, как жрицата на Деметра в Олимпия е била допусната до игрите, което явно свидетелства за нейна изключителност и свещения характер на забраната и на самите игри.

Друго доказателство за религиозното значение на игрите е клетвата, която участниците са полагали пред статията на Зевс Хоркиос. Атлетите, техните бащи и братя, са поднасяли в жертва шопар и се заклевали над нея, че ще спазват правилата на състезанието. Интересното тук е, че се заклеват не само участниците, но и всички мъже от тяхното семейство, което говори за силната родова обвързаност в древния свят и незначителната роля, която се дава на жената като член на същото семейство, тъй като жените не се присъединявали към тази клетва. В случай на пристъпване на клетвата, хеланодиктите налагали тежки глоби на виновните и ги изключвали за винаги от състезанията. Това трябва да е било голям срам за гърците, но явно е имало и такива,

които не са се притеснявали да си послужат с нечестни методи, тъй като с парите от глобите се издигали *Зани* – статуи на Зевс, които били разположени близо до входа на стадиума, а на това място и до днес могат да се видят около дозина пиадестала, останали от тях.

Първоначално състезанията били само по бягане на дължина един *стадий* (около 192 метра), но още в края на 8 век пр. Хр. били въведени нови дисциплини – бягане на два стадия и дълго бягане, което се равнявало на 24 обиколки на стадиума (над 4 600 метра). В последствие били включени и други дисциплини като

пентатлон

– петобой – бягане, скачане на дължина и височина, мятане на диск, хвърляне на копие и борба. Накрая състезанията завършвали с надбягване с колесници с четири коня.

Последния ден от състезанията бил отреден за раздаване на наградите. В присъствието на огромна тълпа, която приветствала победителите, наричани *олимпионики*, те излизали напред при повикване на имената им за да получат наградите си. Самата награда днес би ни се сторила доста незначителна, но за гърците тя е представлявала голяма честа, а именно обикновен венец от дива маслина, изплетен от листата на священото дърво, което Херакъл, както разказва Пиндар, донесъл от земята на хиперборейците, за да го посади в Олимпия. За гърците нямало по-голяма често от олимпийския венец, спечелен пред очите на цяла Гърция.

А там наистина се събирала цяла Гърция. Всички искали да видят отблизо знаменити хора, писатели, философи, поети, художници и разбира се любимците на боговете – победителите. Не би ни било трудно да си представим многообразието, което изпълвало територията около около светилището и животът, който кипял на това място по време на игрите. Определено освен религиозен характер, игрите имали и светски, тъй като със сигурност на това място са се сключвали много сделки, знамените скулптури получавали поръчки, поети рецитирали свои творби, философи обсъждали проблемите, които ги вълнували. Атлетите се радвали на вниманието на публиката, а публиката се възхищавала на тяхната сила и ловкост. Имало е за всеки по нещо.

Но Олимпийските игри не са единственото събитие, което така обединявало гръцкия свят. Други големи игри са Питийските в Делфи. Те били учредени в чест на бог Аполон и по тази причина малко се различавали от Олимпийските. За разлика от тях те били посветени на музикални състезания в чест на бог Аполон и Музите. Постепенно с времето и в тях започнали да се включват атлетически състезания, поради което

стадиумът се намира най-високо в целия храмов комплекс, сякаш добавен в последствие, докато театърът е на по-централно място. Провеждали се на всеки четири години, но на третата година от олимпиадата, в края на лятото. Техните вестноосци се наричали *теори* и били посрещани с голямо уважение във всеки град, където се спирали. Както при Олимпийските игри и там се стичали хора от всички краища на Гърция привлечени от славата на Аполон и неговото светилище. Наградата за победителя бил обикновен венец от листа. Той бил изплетен от лавър, любимото дърво на Аполон, отрязан при специални условия спрямо религиозното предписание – едно дете с живи родители трябвало да отиде и да откъсне лавровите клонки в долината на Темпе в Тесалия.

Истмийските и Немейските игри се провеждали на всеки две години между игрите в Олимпия и Делфи, т.е. на втората и четвъртата година на всяка олимпиада. Първите били посветени на Посейдон в светилището му в Коринт. Организирали ги коринтяните, но сред всички посетители привилегирани били атиняните. Игрите се провеждали през пролетта. Обявявали ги официално, поради което и те били повод за сключване на свещено премирие и дори в разгара на Пелопонеските войни било сключено такова. Наградата за победителя бил венец от див кервиз. Такъв бил венецът и на Немейските игри в светилището на Зевс Немейски в Арголида.

Значението на игрите за гръцките било голямо. Както виждаме, те са били значимо и приятно събитие в иначе трудния им и неспокоен живот. А победителите в тези общогръцки игри били обсипвани с голяма слава. Можем да си представим какво е означавало за гръците един атлет да спечели последователно венците и в четирите празника. Тогава той добивал званието *периодоник* – победител в кръга. Действително имаме свидетелства за такъв атлет – Теоген от Тасос, който бил непобедим боксьор в продължение на 22 години, девет пъти победил в Немейя и Коринт, три пъти в Делфи и два пъти в Олимпия. От самото разпределение на победите му бихме могли да кажем, че явно Олимпийските игри са били най-силни, там са се състезавали най-големите атлети. Но не това е интересно при Теоген, а фактът, че той е бил обожествен. Издигнати били негови статуи в Олимпия, Делфи и на остров Тасос. Все пак бихме могли да кажем, че обстоятелствата, които са му дали божествени черти, са доста абсурдни. За тях разбираме от разказа на Павзаний. Той разказва как след смъртта на Теоген негов съперник ходел всяка вечер до статията му и я бичувал, като си въобразявал, че така измъчва самия Теоген. Статуята сложила край на тези насилия, като смазала човека, но децата му я дали по съд, като я обвинили в убийство. Тасовците приложили Драконтовите закони, според които човек или предмет, причинил смъртта на друг трябва да бъде осъден на изгнание. Те хвърлили статуята в морето, но непосредствено след това острова бил поразен от безплодие. Делфийската жрица им казала, че за да си върнат благосклонността на боговете, трябва да върнат онези, които били прогонени. Но дори и това не помогнало. Пития им казала, че са забравили паметта на великия Теоген и по случайност рибари извадили в мрежите си статията,

която били “прогонили”. Така полородието на Тасос се върнало, а жителите започнали да принасят жертви на Теоген като на бог. Така благоприятните обстоятелства издигнали един прочут атлет в божество. И все пак не трябва изхождайки от този единичен случай, да оставаме с грешно впечатление, че всички атлети били почитани така. Но въпреки това можем да бъдем сигурни, че те са се ползвали с особени права спрямо останалите граждани.

Пезспорно игрите са имали голяма роля в живота на древните гърци. Както видяхме освен религиозните и обществените функции, които изпълняват, те носят мир на цяла Гърция. Странното обаче е кога всъщност гърците са намидали време за този полемос, с който започнахме? Ако се замислим, игри има почти всяка години, или по-точно три години по ред, след което една почивка. А подготовката за тези игри, постигането на една добра атлетична форма, отнема доста време. Ако атлетите са се готвили за игрите през цялото време, то кой тогава е ходел на война, след като, най-добрите са били заети с друго?